

annorlunda än som två correlata ideer; (för att nyttja en liknelse) likasom vinklighet och sidighet uti en rätlinig figur, som genom någon sidas fördelning och uttänjning allt mer och mer närmar sig en Cirkel. Den subordination, som Kyrkan har under Staten uti de tänkefria Staterne, är väl lika orimlig som Statens Subordination under kyrkan i Catholska Stater. Besynnerligt nog befinna sig dessa ideer sjelständigt realiserade hvar för sig uti den mest despotiska Stat i Christna Europa, och det bär sig braf, ehuru blindt det går,

10 Emellertid anhåller jag, att om ock Herr Rectorn kommer till sydligare orter, Herr Rectorn ville hafva vår gamla nord i sin hugkomst och derstädes den som med aktning och vänskap framhårdar att vara

Wälädle och Höglärde Herr Rectorns
ödmjuka tjänare
Carl G. Ottelin

Bosgård d. 13. Junii 1843.

20 P. S. Jag hade så när glömt att nämna det jag lyckligen öfvervunnit min sjukdom, som icke heller var af svårare natur; ehuru jag ej förmådde arbeta eller resa hvarje dag. Det var en bröstfeber, som jag till en del hade innom mig redan före prestvigningen, men hvilken utbröt af förkylning under tienstgöringen i Lampis och Hauho, uti qvalmiga kyrkor, hvarifrån jag kom i kall luft. En gammal bundsförvandt till hvarje opasslighet hos mig, Rheumatismen, gjorde att bröståkomman var häftigare, än att jag vågade fortsätta resan till Laukkas.

30 **75** P. E. BERGFALK – J. V. SNELLMAN 16.VI 1843
HUB, JVS handskriftssamling

B(äste) B(roder)

Brefvet af den 5 denna månad kom mig i rätt tid tillhanda. Tack för det och för ditt tålmod att upplysa mig – äfven om saker, hvilka varit mig från de första studentåren bekanta. Mera än en upplysning, den jag nu erhållit, var mig likväl ny; och för de(s)sa står jag i särskild förbindelse. Dessa äro ock de, som förledt mig att hos di(g) söka
40 ytterligare upplysningar. I detta ändamål, ej i hopp att rubba dig i någo(n) af dina meningar, ett hopp som min egenskap af dilettant i filosofien och() dertill af Svensk redan vore tillräcklig att göra löjligt, faller jag dig besvärli(g) med detta bref.

I det jag nyligen från dig emottagit öfverhalkar du motsägelser, dem jag i din (bok) ansett förtjenta af anmärking. Jag säger, att du öfverhalkar dem, ty du har noga aktat dig för försöket att visa det de anmärkta yttrandena, sådana de i din b(ok) stå, sins emellan stämma öfverens. Du har i stället gifvit en förklaring, öfver hvad (du) nu verkligen ville hafva sagt i en förklaring, den jag väl har den förmä-
50 tenhe(ten) att tilltro mig sjelf förmåga att gifva, men för hvilken jag icke desto mindre tackar dig utan att oroas af de små sarkasmer, hvilka stundom såsom ett a(rrière) garde till retraitens betäckande blifvit framkastade. På sin höjd vill jag mot dem anmärka, att dessa voro onödiga, emedan jag väl ej behöft denna anvisning för att gissa, till den förlägenhet hvarmed en filosof finner det han mo(tsagt) sig eller att

han icke vetat allt, det han trott sig och gifvit sig utseende af att veta, äfven om det vore endast i småsaker.

Jag, som ej anser någon menniska, icke ens en Hegelian, ja, ej en gång dig sjelf hafva »patent af himmelens Gud på att ensam befria rätt», finner mig deremot naturligtvis icke alls besvärad af beaktelsen om egen förseelse. I fall jag verkligen sagt dig hafva »sidan» 89 yrkat det »ingen lag» uphäfver friheten så medgifver jag gerna, det detta ytrande förtjenar sama tadel, som jag anser flera ställen i »din» bok skyldiga att upbära. Jag vill ej ens ursäktas mig med påminnelsen, att mitt ytrande förekom i ett enskildt, förtroligt bref till en filosof och om ett arbete med philosophiens uniform, ett arbete, der knappt någonsin fråga är om andra lagar än dem friheten för sin egen utveckling gifvit. Men hvad saken angår, så måste jag tillstå, det dina sista argumenter lika litet, som de i »din» bok anförda, gjort mig tydligt, hvarföre en allmän lag för formen af nationalandans tillvaro, skulle vara oförenlig med den höga frihet, denna nationalanda innebär. Jag förutsätter naturligtvis, att i fråga varande lag skulle vara frihetens eget verk; och förstår då i sanning ej, huru allmänligheten skulle vara nog att göra lagen oförenlig med friheten, heldst denna allmänlighet ej utesluter möjligheten af en vidare utbildning. Skulle din mening vara, att nationerna, under en sådan lag, ej skulle i institutionerna kunna utpregla sina särskilda karakterer, så möter jag detta påstående med den påminnelse, det jag aldrig sagt, hvad du synes vilja påbörda mig, det den frihet nationalandan innebär, skulle kunna stå tillsammans med en hel »samhällsordning, som vore gällande för alla tider och för alla folk». Jag har blott talat om »politisk lag», men »samhällsordningen» innefattar, såsom du väl vet, åtskilligt annat; och jag finner således den politiska lagens allmänlighet ej i strid mot den nationella utvecklingen, så länge nationerna hvar för sig efter sina olika lynnen och förhållanden, bilda och fortbilda sina borgerliga, finansiella och politie-lagar. Jag söker ej någon allmän politisk lag, uppskattar ringa nog »de hittills gjorda försöken att finna den, och betraktar med missstroende de försök, som man ännu finner i denna riktning anställda. Men jag ser ej, att detta förpligtar mig till godkännande af ett bevis, som har ett sken, men ej något annat, af filosofi. Du talar sjelf om medgifvanden, dem du smugit dig till på erfarenhetens räkning och sedan begagnat för den filosofiska (läs: sken-filosofiska) bevisningen. Just ett sådant medgifvande är det, som du ock »sidan» 343 velat smyga dig till eller (kanske) dig sjelf ovetande smugit dig till, men som jag har så mycket mindre lust att lemna oanfäktadt, som jag tror det göra Herrar filosofer mäktigt godt, att nödgas gå ärligt till väga. Denna anmärkning leder mig omedelbart till den förklaring, du gifvit af dina »sidorna» 35, 296 och 445 fälda ytranden. Denna förklaring innehåller hufvudsakligen, att du ej nekat en utveckling till fullkomligare uttryck af Andens väsende, »nationers och individers lif; men att du på anförda ställen talar om *menskligheten* och *verldshistorien*. För att förstå hvarandra, torde det vara nödigt att först komma öfverens hvad med *menskligheten* och *verldshistorien* på anförda ställen menas. Jag förmodar, det du talar om den *mensklighet*, vi genom vårt erfarenhet känna, nemligen den på jorden befintliga och om dess historia. Så framt jag i denna förmodan har rätt, så tror jag mig berättigad att fortsätta min opposition mot dig, och att söka en utveckling till fullkomligare uttryck af Andens väsende även i denna mensklighet, såsom ett helt betraktad. Jag medgifver filosofen full rätt till antagandet; att Andens största

rikedom uppenbarar sig i hvarje nu; men att detta gäller om den
 mensklighet, som finnes på jorden, (är) med förlof, ett oberättigadt
 antagande; och om filosofen upställer ett sådant, får han förlåta om
 en simpel ophilosophisk menniska anser honom bygga på lös sand, och
 finner sig skyldig att bekämpa sådana satser, såsom mera egna(de) att
 smyga manligt vett utur nationerna, än att uplysa och uplyfta det,
 Huru djerf än denna opposition må förefalla dig, väntar jag likväl, det
 du deruti hvarken ser något förnekande af andens fullkomliga
 uppenbarelse i hvarje nu, eller) något påstående, det en sats, en
 10 menniskoandens skapelse evigt skulle bestå, såso(m) det sanna ut-
 trycket af andan. – På din fråga, om jag anser individen fullkomnad
 förr, än han dör, eller nationen förr, än den uphör att vara nation,
 svarar (jag), att individen likasom nationen i något tidsmoment måste
 i största fullhet hafva uppenbarat Andens väsende, och att detta
 tidsmoment just ej nödvändigtvis är »30 sekunder» före dödens, men
 att jag visserligen anser »fullkomnande» i (någon riktning ega rum
 ända till dess individen eller nationen uphör att ex(istera. Hvad jag i
 mitt förra bref anförde torde i öfrigt vara nog att visa, det jag känner
 värdet af den lek, du drifver med ordet: rätt; att jag aldeles icke)
 20 bestrider det rätt, i den mening då ordet är synonymt med samhälls-
 ordning, finnes i hvart samhälle, som har en sådan ordning, d. v. s. i
 hvart verkligt samhälle(,) men att jag anser denna lek med ord föga
 upplysande för praktiska ändamål. Då jag läst och omläst dina dekla-
 mationer i detta hänseende, har det intryck, jag egentligen deraf
 bibehållit, varit förundr(an) öfver den enfald du måste tilltro den
 Svenska allmänheten, emedan du finner nödigt att så vidlyftigt utlägga
 en så simpel sak. Svagheten (i) ditt försvar för trälldomens öfverens-
 tämmelse med naturrätten har du (***) till öfverflöd ådagalagt, genom
 återopande af brottslingens, krigsfängens) och soldatens ställning. Jag
 vill ej begå den ohöfligheten att genom(***) detta argument. I
 förbigående vill jag endast nämna det att jag tror mig ej h(afva) sagt,
 det ingen stat kunde tänkas utan att någon deruti är personligen fri. Jag
 vill) minnas, det jag yttrade, att intet samhälle kunde så tänkas, och jag
 mena(de) här med samhälle helt enkelt *coexistens* mellan menniskor.

Din afhandling af den politiska friheten har jag gjort och skall jag
 alltid) göra ampel rättvisa. Du har gjort mycket till bestämmande af
 denna (fri)hets begrep, och till dess skiljande från begreppet om med-
 borlig frihet. Men derföre önskar jag, att du gjort ännu mera. De
 anmärkningar jag gjort ka(n) jag ej heller med godt samvete återtaga,
 40 minst af alla den, att frihetens (begrepp) har mycket att på dig hämnas.
 Du har varit rätt närgången, då du betraktat (***) Du vet det sjelf rätt
 väl, och röjer det äfven i ditt sista bref, då du med rättvis stod(het)
 frågar mig, hvad Hegel väl uplyst om den politiska friheten? Just denna
 ha(r) du nemiigen flera gånger gått så nära på lifvet, skådat så skarpt in
 i dess innersta, att jag för ingen del undrar, om hon skulle anse dig
 mindre artig. Men deremo(t) måste jag ock tillägga, det du stadnat utan
 att hafva gjort dig fullständig reda för) hvad du sett. Och det är då, när
 du gör dylika halter, som den hämnd jag i (mitt) förra bref omtalade,
 på dig blifvit öfvad.

50 Mina i förra brefvet gjorda anmärkningar emot det sätt, hvarpå du
 bestämmer den politiska friheten möter du dels med den erinran, att
 antalet af dem, hvilka verkligen utöfva politisk verksamhet, är för den
 politiska frihetens begrepp ligkiltigt, dels med påståendet, att bestäm-
 ningen af den verksamhet, hvartill den politiska lagen berättigar, är en
 helt annan sak, än bestämningen af den politiska friheten. Båda dessa

satser äro till en viss grad sanna -- men icke bevisande för sig. Den politiska frihet, som vår tid fordrar, har du sjelf sagt vara *politiskt jemnlighet*. Nu har du väl velat krångla dig ifrån anmärkningen, att hafva på olika ställen gifvit olika definitioner på denna jemnlighet. Men huru du må försöka att demonstrera, så står det väl fast, att det är något annat att i mån af sin bildning kunna hinna verksamhet för staten, och att i mån af sin bildning utöfva denna verksamhet. Det förra slaget af jemnlighet visar t. ex. 30 millioⁿer menniskor en plats, den *en, två* å 3 kunna, om de lefva så länge, och lyckan är dem g^unstig, hinna. Det är icke någon förbudet att sträfva derefter; men endast en ¹⁰ *elning* tänker med allvar på att hinna denna plats förr, än han står den gan^ska nära, d. v. s. 29 999 500 af 30 000 000 äro troligen för denna utsigt fullkom^lig^en likgiltiga; och bland de 500 som någon gång tänka derpå, gifves det väl ²⁰ kn^appt 20, som allvarligare sysselsätta sig med tanken. Bland de länder, som ega *viss* politisk frihet (jemnlighet), är också Turkiet, och hvart den fört det olyckliga landet, ³⁰ *något* hvar. Det andra slaget af politisk jemnlighet inrymmer deremot *hvarje* man, så snart han äger den bildning som fordras för att intaga en sjelfst^vändig plats i borgerliga samhället, politisk verksamhet. De Europeiska ⁴⁰ *Ö*ria staternas, äfvensom det Norra Amerikas jemförelse med Turkiet kan *v*isa om dessa båda slag af politisk jemnlighet äro lika goda.

«Då du nu säger, att bestämningen af den verksamhet, hvartill den politiska lagen *be*rättigar är en sak för sig, ber jag att få erinra, det du *s*idan 378 i din bok sjelf säger, *a*tt den politiska frihet, som du kallar politisk jemnlighet, ej kan finnas utan folkets *d*eltagande i lagstiftningen. För min del skulle jag tro saken klarast uttryckas *s*å: Hvar och en, som eger så mycken bildning, att han kan utöfva någon politisk verk^samhet, har ej derföre nog mycken att utöfva en viktigare, mera ³⁰ ingripande *verk*samhet af detta slag ***** ständig. Det ges då *e*tt medel att inrymma dessa mindre bildade ett *d*eltagande i det politiska lifvet. Detta medel är rätt att välja dem *s*om styra och dem som säges endast deltaga i lagars stiftande. Man har likväl funnit att val af de så kallade *styr*ande, när det utöfvas af folket, har betänkligheter, -- stora betänkligheter. Man har då merändels inskränkt sig derhän, att låta dem, hvilka, såsom man säger, endast ega å folkets vägnar deltaga i lagstiftningen, men hvilka i sjelfva verket icke så litet också, ingripa i styrelsen, väljas af folket. Härigenom vinner man på en *g*ång en dubbel utsträckning af den politiska verksamheten, -- först, nemligen till ⁴⁰ alla dem, hvilka anses ega allmän politisk bildning, -- denna utsträckning gifves genom valrätten -- ; och för det andra eger en utsträckning af den högre politiska verksamheten också dymedelst rum till de utmärktare män af högre bildning, hvilka ej kunnat finna plats såsom embetsmän, kanske ej heller velat söka en sådan -- denna utsträckning gifves genom lagstiftningens och i sjelfva verket äfven till en del styrelsens fördelande mellan den i allmänhet så kallade (styrelsen) regeringen samt nationens för lagstiftning särskildt valda representanter. -- Båda dessa slag af den politiska verksamhetens utsträckande höja medvetandet om nationens suveränitet hos hela nationen -- och ⁵⁰ äro derföre rättfärdigade.

Du kan af mina bref åtminstone lära, det man äfven i Sverige kan vara *envis*. Du torde, såsom filosof, anse mina tvifvel om dina påståendens riktighet oblyga. Sanning och fädernesland äro likväl för stora föremål, att jag i fråga om dem erkänner mig förbunden till några artigheter. Men jag vill dock ej gerna vidkännas mera tadel, än jag

verligen ytrat; och derföre måste jag nämna mitt tvifvel, om jag någonsin klandrat den *sådan* 370 gjorda identifieringen af politisk frihet med medvetandet derom. I fall jag i detta hänseende verkligen tillåtit mig någon anmärkning, gälde denna endast din underlåtenhet att sjelf påminna om sammanhanget mellan *sådan* 330 och *sådan* 370. Ty det, hvars förtydligande gör sig så mycket besvär, nemligen att nationalandans utveckling och höjande äro den säkraste och viktigaste frukten af de politiska rättigheternas utsträckande till ett större antal, är verkligen icke, såsom du synes tro, någon nyhet. Hemligheten är
10 längesedan, om jag ej alldeles missminner mig, yppad af en så populär författare som Heeren.

Din stora förmåga och din rena vilja har jag ej bestridt; men hvad i din bok efter min tanka är falskt, ämnar jag ärligt, när tillfälle dertill gifves, angripa. Detta kan jag göra utan att glömma, det du derpå nedlagt nio månader i skriftställaremöda, samt flera års föregående studier. Jag har sjelf efter min förmåga många år arbetat äfven i dessa ämnen, och jag vågar tillägga, det jag ej heller sparat krafterna. Jag kan således till fullo uppskatta ansträngningars värde, och anser den för
20 hvars mans niding, som lättsinnigt eller föraktligt behandlar frukten af ett redligt sträfvannde. För sådan afsigt frisäger mig ock mitt samvete. Jag aktar dig och ditt arbete kanske högre, än mången, som för politiska afsigter prisar den ena och det andra utan all inskränkning. Lef väl och glöm ej din

redlige vän
P. E. Bergfalk

Stockholm d. 16 Junii 1843.

30

76 C. A. SNELLMAN – J. V. SNELLMAN 23.VI 1843
HUB, JVS handskriftssamling

Christinestad den 23 Junii 1843.

Hulda Broder!

Dina begge Broderlige brefv har jag haft glädjen emottaga, jemte dina
40 Arbeten med Petenkinn för hvilka alla jag hjärteligen tackar Dig.

Det förra brefvet, ej mindre än åtskilliga rygten gåfvo mig anledning till glada förhoppningar, hvilka jag hela tiden ifrigt väntat skulle realisera sig – detta har hufvudsakligen föranledt att jag uppskjutit beswarandet af första brefvet, nemligen hoppet att efter en lyckligare wändning af Ditt Öde; och en förhoppningsfull framtid få frambära, *mitt!* deltagande.

Oförmodat, och smärtande, war därföre det sednares innehåll, ej såsom jag skulle trodt dig komma till Kuopio, utan alltid lefvande i
50 bättre förhoppningar.

Älskade Broder huru onödig war ej ditt Sjelfvförswar hos mig – ehuru inskränkt än mina kunskaper, och omdömmesförmåga är har jag dock länge anat, wad som hindrade din fortkomst, – nemligen det, som bordt befordra den.

Huru ljuft det wore, att före min hädanfärd få höra att Du i Swerige erhållit hwad fädralandet bordt gifva. – Monne det ej är bättre då, än